

csak arra ébredünk, hogy már leesett a hó, hogy vastag jég borítja a vizet. Emberek és állatok beláthatatlan tömege máris dermedt tagokkal huzódik az ólak és kalyibák rozszant fedele alá, sötét az ég, sötét a föld s vinnyogva viaskodik a lelkiismeret. S a viaskodó lelkiismeret fénye világít rá könyörtelenül a dolgokra, arra az elemi csapásra, hogy az emberek a hazában kihasználják egymást, hogy növény, barom, nép, társadalom, minden pusztul. Ennek a fénye világít be a páni félelembe, mely urrá lett a lelkeken s mely az örültséggel határos. Ez a félelem tart most sokunkat, talán egész Európát kényszeredett és beteges idegállapotban, idült nyomorúságban és krónikus letargiában. Sokan nem sok értelmét látják a készülő vhar előtt, hogy bármit is cselekedjenek, mé a érdeklenséggel szemlélik az elhatalmasodó gyomok alatt pusztuló kertecskéjüket. Anglia fegyverkezik, Oroszország fegyvenkezik, Japán, Németország fegyverkezik. Amerika is, azt hiszem végig sorolhatnám az összes indiai hercegségeket, európai államokat, ázsiai és ausztráliai szigeteket, melyeknek népei lemondva betevő falatukról mintha csak megőrültek volna egy rémítő szem szuggesztiója alatt a pusztítás kellékeibe ölik minden munkájukat és minden értéküket. "Az író dilemma elé kerül: nem hisz a háborúban, de mind kevésbé hisz a sorvasztó békében, az írónak állást kell foglalni, irányítani kell és itt egy keserű tréfa következik: új ranglétrát kell felállítani, melyben a katonaság a tábornoksággal kezdődik, a papi pálya a püspökséggel, stb. de mindnyájan értjük, miről van szó: fiatalos szellemenben kell ujjáteremtteni a világot. Derűs képet ad a gyorsfénykép is: tavaszi háttérrel maradandó emlékek készül, mint ahogy maradandó emlék a Téli gondok is, olyan ember írása, aki egy nagyon zavaros időben is megtudta menteni tiszta látását és bátran, töretlenül férfiasan tud és mer a jobb, józanabb jövő felé mutatni. Ez a bátor optimizmus a Remenyik-féle szatira végső értelme. (Kemény Gábor)

NAGY LAJOS ÚJ KÖNYVE. Ha N. L. könyvében (*A falu álarca*, Nyugat) tudatosan csak a szociográfiai irodalom egyik kétségtelenül fontos kérdését óhajtaná megvilágítani s nyíltan vagy burkoltan nem mondana egyben ítéletet mindarról, amit Magyarországon a parasztság életéről eddig összeirtak, egy-két szempontjától eltekintve kitűnően töltené be a magyar népkutató irodalom hiányait. Még kifejezett koordinációra sem lenne szükség, mert jóllehet könyve csak néhánynapos felfedezőútjának benyomásait öleli fel, minden sorából érezzük, hogy kitűnően ismeri a falut s nagyszerű előadásban mindvégig érdeklődéssel mondaná el figyelemreméltó meglátásait a falusi emberekről. Mindaz pedig, amit róluk elmond, elválaszthatatlanul és letagadhatatlanul hozzájuk tartozik, rágódnak rajta, talán szenvednek is miatta — csak éppenhogy nem lényeges. S ha elolvasás után feloldatlanul maradt hiányérzetünk szinte szorít, hogy valamiképp' többre értékeljük a tényeket, melyek fölött elsiklott fürge tekintete, vagy a szempontokat, melyeket elutasít, bár nem szándékunk, félig-meddig már ítéletet is mondtunk könyvéről.

„A hivatásos sötétenlátók — írja félreérthetetlenül könyve elején — programokat szerkesztettek meg, a programjuk megvalósításáig lehetőleg mindenütt csak nyomor és pusztulás észlelhető — mást észlelni nem is szabad...“

Ilyen expozíció után hasztalanul próbálnánk önmagunk előtt menteni a szerzőt, hogy csak azt akarta leírni, amit látott s nem azt, ami van — kényszerítőleg vádaskodnunk kell, hogy csak azt akarta látni, amit leírt. Mert a legalább „tizegynéhány holdas“ gazdák, akiknél megszállt, akikkel beszélt, valóban nem szolgálhattak elég alapot „sötétenlátásra“ s

férfiúi vagy asszonyi lázadozásaikkal csak felszínes lélekkutatásra adtak módot a szerzőnek. Társadalmi és nemi életük, szokásaik, étkezésük mennyi érdekes és jellemző formája felsorakozik az olvasó előtt, mint magában levő, semmi mástól nem függő valóság, hogy szinte költészetnek tűnik. A veszély azonban ott van, hogy a hibátlan, gördülékeny előadás lényegessé játsza át szinte észrevétlenül, ami melékes s elhallgatásával nemlétezővé teszi azt, aminek kiméletlen feltárása miatt közitételek hangzottak el. Bonyolult kérdéseket, mint a szektázást szigorúan és kifejezetten „lélektani“ okokra vezetni vissza bizonyára nem érdektelen, de a magyar falu jelenlegi állapotában szükségszerűen elégtelen.

Vivódásaikban való egyedülállásuk ma az író részéről feltétlenül többet követel analízisnél és leírásnál, sőt egyeüttérzésnél is. A falunak szolgálatra van szüksége. Hogy falun mindenki egyedül van és kollektív összeállást utak megjavítása helyett csak hirhedt bicskázók ellen lehet tapasztalni, azt ma nem elég megállapítani, azon változtatni kell. Veresné, a lelkibeteg gazdáné, aminthogy N. L. könyvében elvétele is alig találkoznak egészséges falusiakkal — csak azt mondja: „Mi a fenét érne nekem akár husz hold föld is, ha mindenkinek lenne husz holdja.“ (Bár az sosem mérvadó, hogy a betegnek mi a véleménye az orvosságról.) N. L. könyvének kicsengése azonban, ahogy a panszexuális elkenésből kivehető, inkább az, hogy mit érne mindenkinek husz hold, hiszen megmaradnának komplexusaik és szorongásos álmaik? (*Kovács Katona Jenő*)

SZLOVENSZKÓI NOVELLAK. Régvolt szűk szlovenszkói portánkon a novella értelmét, a felfedező örömeivel valamikor Tamás Mihályban köszöntöttem. Uj novellái már kiadói reklámmal kelletik magukat: „Szlovenszkó provinciális keretéből Mécs László mellett Tamás Mihály neve nőtt bele legelsőnek és legodatartozóbban az egyetemes magyar irodalomba“. Az egyetemes magyar irodalom ez esetben Budapestet jelent. Mire való ez a Pestre hivatkozás? Ez az értékelő kizárólagosság ma még legtöbbször politikai megbízhatóság kérdése és az író személyes összeköttetéseinek eredménye — gondoljunk a pesti könyvnapok szégyenletes szlovenszkói sátraira! Az író értékét nem Budapest határozza meg, de egyedül műve, mely ha igaz, elsősorban a mi perifériás hiteinket igazolja. Amíg Pestre hivatkozunk: hiuságot legyezve alacsonyrendűségi tudatot igazolunk. Példák után pedig ne fussunk: Mécs esete beszédes mementó, ráhivatkozni és az ő módján belenőni az „egyetemességbe“: tjesztő gondolat, szindús, langymeleg tetszhalál. Szirup, mely az első józan gondolatra és kutató tekintetre szürke lávává merevedik. A mai élet erejét, igazát a szürkeség jelenti, szürkeség, mely élő színeket és hangokat rejt magába, mely nem merevedik, mert indítéka nem külsőleges és kicsengése nem elfordulás és menekülés. Aki a szürke valóságot elmázolja rikitó színekkel és csengő-bongó hangrimekkel, az önmagát nyugtatja, önmagát csalja. Tamás Mihály mindig valóságot nézett, de az erotikai fülledtség piros színe vérbő lüktetéssel pulzált át mindent, szürkeségre itt alig volt szemünk, érzékünk. Mostani könyvét átolvasva, első megállapításunk így hangzik: a Tamás-novella megszürcült. De ez a megállapítás ez esetben nem gáncs, de — értékmegállapítás. Tamás közelebb került az élethez, magához ölelte a szürkeséget: az élet kis senki-semmi valóságait. Magához ölelte, de még nem magába! Még nem a szürkeség szól belőle, még nem vállalta teljességben: *változtató értelemmel*. Tamás Mihály pillanatfelvételeket ad és megrendülten hozzá szól a dolgokhoz. A pillanatfelvétel tökéletessége az író mesterségbeli tudását dicséri, a szemérmes hozzászólás az emberség hang jelenlétét bizo-